

Jaarrapportage 2006

WOT-04-003

Advisering Natuur & Milieu

werkdocumenten

WOT
Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu

WAGENINGEN UR

For quality of life

Jaarrapportage 2006

WOT-04-003

Advisering Natuur en Milieu

Werkdocument 63

Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu

Wageningen, mei 2007

De reeks 'Werkdocumenten' bevat tussenresultaten van het onderzoek van de uitvoerende instellingen voor de unit Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu (WOT Natuur & Milieu). De reeks is een intern communicatiemedium en wordt niet buiten de context van de WOT Natuur & Milieu verspreid. De inhoud van dit document is vooral bedoeld als referentiemateriaal voor collega-onderzoekers die onderzoek uitvoeren in opdracht van de WOT Natuur & Milieu. Zodra eindresultaten zijn bereikt, worden deze ook buiten deze reeks gepubliceerd. De reeks omvat zowel inhoudelijke documenten als beheersdocumenten.

Dit werkdocument is gemaakt conform het Kwaliteitshandboek van de WOT Natuur & Milieu.

©2007 **Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu**
Postbus 47, 6700 AA Wageningen
Tel: (0317) 47 78 44; Fax: (0317) 42 49 88; e-mail: info.wnm@wur.nl

---

De reeks WOt-werkdocumenten is een uitgave van de unit Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu, onderdeel van Wageningen UR. Dit werkdocument is verkrijgbaar bij het secretariaat. **Het document is ook te downloaden via www.wotnatuurenmilieu.wur.nl**

Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu, Postbus 47, 6700 AA Wageningen
Tel: (0317) 47 78 44; Fax: (0317) 42 49 88; e-mail: info.wnm@wur.nl; Internet: www.wotnatuurenmilieu.wur.nl

Voorwoord

Sinds 1 januari 2005 worden de Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu uitgevoerd onder de voorwaarden die LNV en de stichting DLO eind 2004 zijn overeengekomen en die zijn vastgelegd in de Uitvoeringsovereenkomst WOT Natuur & Milieu. De jaarrapportage is toen ook opnieuw vormgegeven.

Per WOT-programma is een zelfstandig werkdocument samengesteld, dat bestaat uit drie delen: een samenvattende rapportage over het programma als geheel, een beschrijving van elk der afzonderlijke projecten en een Engelstalige beschrijving. De volgende werkdocumenten omvatten samen de jaarrapportage over 2006 van de WOT Natuur & Milieu:

Nr. 61: WOT-04-001 ME-AVP

Nr. 62: WOT-04-002 Onderbouwend Onderzoek

Nr. 63: WOT-04-003 Advisering Natuur en Milieu

Nr. 64: WOT-04-385 Milieuplanbureauafunctie

Nr. 65: WOT-04-394 Natuurplanbureauafunctie

Dit werkdocument bevat de jaarresultaten van het WOT programma **WOT-04-003 (Advisering Natuur en Milieu)**. De resultaten van deze projecten hebben hun weg gevonden in de diverse producten van het Milieu- en Natuurplanbureau en in de werkdocumenten, rapporten en studies van de WOT Natuur & Milieu.

Daarnaast wordt in het Kennisbasis Thema Groene en Blauwe Ruimte (KB1) jaarlijks geïnvesteerd in kennisvernieuwing voor de WOT Natuur & Milieu. De rapportage hierover wordt opgesteld onder verantwoordelijkheid van de leiding van dit Kennisbasisthema.

Ter verantwoording van de besteding van de beschikbare middelen is voor elk project een beknopt verslag gemaakt. Deze verslagen zijn hier gebundeld. In elk verslag staan voor het desbetreffende project de administratieve gegevens en een beknopte inhoudelijke beschrijving van het doel en het behaalde resultaat.

Paul Hinssen

Inhoud

Voorwoord	3
Thema-rapportage WOT-04-003	7
Project-rapportage WOT-04-003	13
Overzicht projecten WOT-04-003	15
Engelse samenvattingen WOT-04-003	41

Thema-rapportage WOT-04-003

Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu (WOT Natuur & Milieu)

Programma WOT-04-003: Advisering Natuur & Milieu

1. Naam+nr. cluster, naam clusterleider:
WOT-04,
Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu
P.J.W. Hinssen
2. Naam+ nr. thema:
WOT-04-003,
Advisering Natuur & Milieu,
3. Naam thema-coördinator (met Wageningen UR-onderdeel):
P.J.W. Hinssen, Alterra
4. Contactperso(n)en LNV (met LNV-directie)/overige betrokkenen (met organisatiernaam):
Gelare Nader (DN),
Werner Pol (CTB)
Mark de Bode (DK),
Stefan Verbunt (DN)
Jaap Wiertz (MNP)
5. Deelnemende kennisinstellingen binnen en buiten Wageningen UR:
Alterra
IMARES
6. Doelgroepen:
Parlement, Kabinet, Beleidsdirecties van LNV, VROM, V&W
7. 2006-budget :

Bedragen in € x 1000	Beschikbaar in 2006	Gerealiseerd in 2006	Doorgeschoven naar 2007
Budget doorgeschoven uit 2005	7	7	0
Reguliere programmagelden	556	546	10
NAP-gelden			
Additionele LNV-projectgelden			
Totaal LNV	563	553	10
Overig (indien van toepassing)		nvt	nvt

korte toelichting op de realisatiecijfers en doorgeschoven gelden.

De geplande projecten zijn alle vrijwel volgens planning uitgevoerd. Dit betreft het resultaat, de doorlooptijd en het budget.

8. De beleidsopgave(n) van LNV waaraan de onderzoeksresultaten een bijdrage leveren;

Het ministerie van LNV en de Raad van Bestuur van Wageningen UR leggen de Wettelijke Onderzoekstaken Natuur en Milieu (WOT N&M) vast in verschillende uitvoeringsovereenkomsten. In de Uitvoeringsovereenkomst Advisering Natuur en Milieu (WOT-Advisering N&M) i.o., zijn de taken en werkafspraken voor de periode 2006-2010 vastgelegd, die voortvloeien uit de wettelijke adviestaken. Op basis van de werkafspraken WOT-Advisering N&M is het werkprogramma 2006 opgesteld en uitgevoerd. Hierbij is rekening gehouden met de volgende additionele budgetten:

- * 95.000 euro in de kennisbasis voor WOT-Advisering N&M ter behoud van sleutelexpertise
- * 100.000 euro in het programma Mest en mineralen voor de werkgroepen van de CDM,
- * Financiering van CTB voor de te leveren adviezen.

9. De kennisvragen die aan de beleidsopgave(n) gekoppeld zijn en die worden beantwoord met de uitkomsten van het onderzoek;

Zie uitvoeringsovereenkomst WOT-Advisering N&M en bijbehorende werkafspraken. Voor 2006 geldt de navolgende verbijzondering hiervan:

Taak	Contactpersoon	Kennisbehoefte 2006
Advisering LNV in IWC	Stefan Verbunt (LNV-DN)	Nederlandse inbreng in IWC
Advisering LNV in ASCOBANS	Stefan Verbunt (LNV-DN)	Nederlandse inbreng in ASCOBANS
Advisering LNV in TWO	Stefan Verbunt (LNV-DN)	Nederlandse inbreng in TWO
Onderzoek Antarctica	Gelare Nader (LNV-DN)	Nederlandse bijdrage aan internationaal onderzoek
Adviezen meststoffenbesluit	De Bode (LNV-DK)	Advies over toelating van meststoffen
Commissie Deskundigen Mestbeleid	De Bode (LNV-DK)	Advies over het mestbeleid,
Adviezen CTB	Werner Pol (CTB)	Advies over toelating van bestrijdingsmiddelen
Instrumentarium CTB	Werner Pol (CTB)	Instrumentarium ter beoordeling toelating bestrijdingsmiddelen

9. De beoogde en daadwerkelijk in 2006 bereikte (tussen)resultaten;

Taak	Bereikte resultaten in 2006
Advisering LNV in IWC	Jaarlijkse voortgangsrapportages walvisonderzoek, jaarlijkse verslagen van zittingen IWC
Advisering LNV in ASCOBANS	Jaarlijkse rapportage van zittingen ASCOBANS, van werkgroep en project Recovery Harbour Porpoise.
Advisering LNV in TWO	Monitorresultaten, wetenschappelijke publicatie zeehonden (1x/5jr), Quality Status Report (Marine Mammals), advies op aanvraag
Onderzoek Antarctica	Wetenschappelijke publicaties, invulling diverse internationale lidmaatschappen, schriftelijk advies
Adviezen meststoffenbesluit	Schriftelijk advies op aanvraag
Commissie Deskundigen Mestbeleid	Schriftelijk advies op aanvraag
Adviezen CTB	Schriftelijk advies op aanvraag
Instrumentarium CTB	Helpdesk, website, training

10. De gerealiseerde kennisoverdracht richting doelgroep en de benutting van ontwikkelde kennis door de doelgroep.

De gerapporteerde resultaten vinden langs verschillende wegen hun bestemming bij doelgroepen. Intern zorgen werkdocumenten ervoor dat collega onderzoekers kunnen voortbouwen op verkregen resultaten. Extern worden via de contactpersoon van het desbetreffende project de beleidsdoelgroepen geïnformeerd

11. De samenwerking tussen de bij het thema betrokken DLO-instituten en andere instellingen/organisaties;

Binnen dit programma vallen projecten van Alterra (ca 50%) en IMARES (ca 50%). De projecten verschillen onderling sterk qua onderwerp en doelgroep. Op het gebied van meststoffen en bestrijdingsmiddelen wordt samengewerkt met deskundigen binnen en buiten Wageningen UR en met het CTB. Bij het Antarcticaonderzoek is intensieve samenwerking met een omvangrijk internationaal consortium. De inbreng van deskundigen bij de internationale activiteiten in IWC, ASCOBANS en TWO zijn sterk bilateraal van aard. De werkzaamheden zijn uitgezet binnen de voorwaarden van het WOT-statuuut en zijn gebaseerd op de afspraken die conform de wettelijke basis jaarlijks met LNV worden gemaakt.

Project-rapportage WOT-04-003

Overzicht projecten WOT-04-003

Projectnummer	Projecttitel	Pagina
5232691-01	Adviezen meststoffenbesluit	17
5232693-01	Instrumentarium voor het College van de Toelanting van Bestrijdingmiddelen	19
5232694-01	Programmaleiding 003, 2006	21
5232850-01	Adviezen Commissie Deskundige Mestbeleid 2006	23
439.61002.01	Antarctica	27
439.61009.01	IWC	29
439.61010.01	ASCOBANS 2006	31
439.61011.01	Trilaterale Waddenzee Overeenkomst	33
	Kennis Online	35

Adviezen meststoffenbesluit

Programma WOT-04-003
Resultaten 2006 per project

Programmathema:	Advisering Natuur en Milieu
Projecttitel:	Adviezen meststoffenbesluit
Projectnummer:	5232691-01
Projectleider:	Philip Ehlert
Uitvoerende instellingen	Alterra
Doelgroep/ probleemhebber	LNV- Directie Kennis
Contactpersoon van de doelgroep:	Ir. M. de Bode
Startdatum:	01-01-2006
Einddatum:	31-12-2006

Bedragen in € x 1000	Beschikbaar in 2006	Gerealiseerd in 2006	Doorgeschoven naar 2007
Budget doorgeschoven uit 2005			
Reguliere programmagelden	30,0	26,0	4,0
NAP-gelden			
Additionele LNV-projectgelden			
<i>Totaal LNV</i>	30,0	26,0	4,0
Overig (indien van toepassing)		nvt	Nvt

Kennisbehoefte doelgroep:
 Het betreft uitvoering van de Meststoffenwet 1947, producten die niet zijn toegelaten als meststof kunnen pas vervoerd en verkocht worden na ontheven te zijn van verbodsbepalingen. De beoordeling van aanvragen voor ontheffing vindt plaats in het kader van dit project. Er is geen sprake van een wetenschappelijke onderzoeksvraagstelling.

Doelstelling van het onderzoek:
 Het doel van onderhavig project is:

1. de beoordeling van de landbouwkundige kwaliteit en werkzaamheid en in het bijzonder de toetsing van milieukundige gevolgen bij landbouwkundig verantwoorde toepassingen van dierlijke en organische meststoffen dierlijke en organische meststoffen, mineralen meststoffen, (organisch) bodemverbeterende middelen, substraten en voedingsbodems en rest- en afvalstoffen;
2. opstellen van adviezen aan aanvragers van ontheffing van verbodsbepalingen t.b.v. de opzet en uitvoering van landbouwkundig verantwoord onderzoek om de effectiviteit van het ter ontheffing aangeboden product vast te stellen;
3. opstellen van adviezen aan de Commissie van Deskundigen in het kader van het Meststoffenbesluit. De adviezen worden uitgebracht aan het Bureau Meststoffen;
4. opstellen van adviezen aan de vertegenwoordiger voor Nederland bij harmonisatie van regelgeving van de handel in meststoffen in EU.

Aanpak en tijdpad:
 Aanvragen voor ontheffing worden ingediend bij het Bureau Meststoffen van het RIKILT Instituut voor Voedselveiligheid. De aanvragen worden daar beoordeeld op volledigheid en dan verzonden naar de

werkgroep Meststoffenbesluit 1977 van de Commissie van Deskundigen Meststoffenwet (CDM). De werkgroep beoordeelt de aanvraag op landbouwkundige en milieukundige aspecten. De beoordeling wordt in de vorm van een advies naar het Bureau Meststoffen verzonden die daarop een preadvies opstelt. Het preadvies wordt door het Bureau Meststoffen verzonden naar LNV-DK voor toetsing op beleidsrelevante aspecten. Het preadvies wordt vervolgens inclusief eventuele aanvullingen van LNV-DK door het Bureau Meststoffen verzonden naar de Secretaris van de CDM. De CDM stelt het advies vast en dit wordt door het Bureau Meststoffen voorgelegd aan de CDM-MB-1977. De CDM-MB-1977 adviseert LNV. Deze adviesronde dient in een periode van 3 maanden te zijn afgerond.

De werkzaamheden CDM-werkgroep Meststoffenbesluit 1977 bestaan uit de beoordeling van de landbouwkundige kwaliteit en werkzaamheid en in het bijzonder de toetsing van milieukundige gevolgen bij landbouwkundig verantwoorde toepassingen van meststoffen, (an)organische bodemverbeterende middelen en rest- en afvalstoffen waaraan een landbouwkundige werkzaamheid wordt toegekend. De beoordeling resulteert in een advies aan het Bureau Meststoffen. Aan het Bureau Meststoffen wordt ondersteuning verleend bij het opstellen van het pré-advies plus ontheffingstekst. Daarnaast worden adviezen gegeven inzake aanpassing en harmonisatie van regelgeving. Tenslotte worden adviezen gegeven aan het bedrijfsleven inzake aanvragen voor ontheffing . Het voorleggen van het advies van de CDM aan de CDM-MB-1977 betreft een formaliteit om aan wettelijke bepalingen te voldoen. Dit jaar wordt de Meststoffenwet 1947 opgenomen in de Meststoffenwet 1986 (overheveling). Daarmee wordt de CDM-MB-1977 opgeheven en neemt de CDM de adviserende taak volledig over.

Beoogde en bereikte resultaten en producten:

In 2006 werden 23 aanvragen beoordeeld, 11 daarvan betrof aanvullende informatie bij aanvragen die al in 2005 waren ingediend. Zeven aanvragen resulteerden in een ontheffing van verbodsbepalingen. Het betrof een magnesiumhoudende kalkmeststof, een oplossing van ammoniumsulfaat afkomstig van luchtwassers en een organische NPK meststof. Verder betrof het vier co-vergistingmaterialen die via een ontheffing van verbodsbepalingen toegelaten konden worden maar die niet op de zogenoemde positieve lijst co-vergistingmaterialen geplaatst kunnen worden.

Daarnaast werden producten beoordeeld voor mogelijke plaatsing op de zogenoemde positieve lijst van toegelaten co-vergistingmaterialen van de type-aanduiding co-vergiste mest van de Lijst van Meststoffen van het Meststoffenbesluit 1977. Het betrof 11 nieuwe verzoeken.

Verder is een notitie opgesteld, samen met LNV-DK, over de landbouwkundige waarde en milieukundige gevolgen van toepassing van het digestaat van mono-vergisting van snijmaïs. De notitie betreft een advies aan LNV-DL.

De regelgeving voor meststoffen wordt aangepast. De Meststoffenwet 1947 vervalt en in de Meststoffenwet 1986 worden bepalingen voor de verhandelingen van meststoffen opgenomen. De voorbereiding van deze aanpassing, overheveling genoemd, heeft in 2006 uitvoering gekregen. Adviezen aan LNV-DL werden uitgebracht over onderdelen van deze aanpassingen.

Publicatie

Verleende ontheffingen worden in de Staatscourant gepubliceerd.

Wijziging bijlage Meststoffenbeschikking 1977. Staatscourant 137, pagina 26

Doorwerking resultaten naar doelgroepen:

Producten die ontheven zijn van verbodsbepalingen en producten van de zogenoemde positieve lijst kunnen als meststof vrij vervoerd en verkocht worden mits aan de opgelegde bepalingen wordt voldaan.

Instrumentarium voor het College van de Toelating van Bestrijdingsmiddelen

Programma WOT-04-003

Resultaten 2006 per project

Programmathema:	Advisering Natuur en Milieu
Projecttitel:	Instrumentarium voor het College van de Toelating van Bestrijdingsmiddelen
Projectnummer:	5232693-01
Projectleider:	Jos Boesten
Uitvoerende instellingen	Alterra
Doelgroep/ probleemhebber	CTB
Contactpersoon van de doelgroep:	Ir.ing. J.W. Pol
Startdatum:	01-01-2006
Einddatum:	31-12-2006

<i>Bedragen in € x 1000</i>	<i>Beschikbaar in 2006</i>	<i>Gerealiseerd in 2006</i>	<i>Doorgeschoven naar 2007</i>
Budget doorgeschoven uit 2005			
Reguliere programmagelden	100,0	97,7	2,3
NAP-gelden			
Additionele LNV-projectgelden			
<i>Totaal LNV</i>	100,0	97,7	2,3
Overig (indien van toepassing)		nvt	Nvt

Kennisbehoefte doelgroep:

Er is geen specifieke kennisontwikkeling nodig; er wordt gebruikt gemaakt van reeds aanwezige kennis. Wel is er behoefte aan kwaliteitsborging van de softwarepakketten die gebruikt worden bij de toelatingsbeoordeling, ondersteuning van gebruikers en het adequaat verhelpen van eventuele fouten in de software.

Doelstelling van het onderzoek:

Het doel is dat de risicobeoordeling voor uitspoeling naar grondwater en blootstelling in oppervlaktewater soepel verloopt. Dit is van belang voor toelatinghouders (de bestrijdingsmiddelenindustrie) en voor de Nederlandse land- en tuinbouw.

Aanpak en tijdspad:

De activiteiten bestaan uit 1) een adequaat functionerende helpdesk voor gebruikers gedurende het hele jaar, 2) het uitbrengen van bug-fix releases en 3) een goede kwaliteitsborging van de softwarepakketten. Verder worden de model websites onderhouden, zodat gebruikers op de hoogte zijn van verbeteringen van de software en beschikbare releases. Indien gewenst worden gebruikers getraind en worden er presentaties gegeven over de softwarepakketten.

Beoogde en bereikte resultaten en producten:

- 1) Beltman, W.H.J., M.M.S. Ter Horst, P.I. Adriaanse en A. de Jong, 2006. Manual of FOCUS_TOXSWA_2.2.1, Alterra Report 586. Zie [Rapport586.pdf](#)
- 2) Release FOCUS_PEARL_3.3.3 (bug-fix release) in mei 2006. Kwaliteitsborging van deze versie

uitgevoerd en kwaliteitsstatus A is inmiddels verleend. Zie www.pearl.pesticidemodels.nl
3) Release GeoPEARL_2.2.2 (bug-fix release) in september 2006. Kwaliteitsborging van deze versie
uitgevoerd zodat kwaliteitsstatus A aangevraagd kon worden. Zie www.geoppearl.pesticidemodels.nl
Om informatie over de verschillende modellen beter te ontsluiten is de website www.pesticidemodels.nl
gerealiseerd.

Doorwerking resultaten naar doelgroepen:

Een aantoonbare goede kwaliteitsborging van de software pakketten en een adequate ondersteuning van
gebruikers; zowel FOCUS_PEARL_3.3.3 als GeoPEARL_2.2.2 worden regulier gebruikt in het kader van de
toelating.

Programmaleiding 003, 2006

Programma WOT-04-003
Resultaten 2006 per project

Programmathema:	Advisering Natuur en Milieu
Projecttitel:	Programmaleiding 003, 2006
Projectnummer:	5232694-01
Projectleider:	Paul Hinssen
Uitvoerende instellingen	Alterra
Doelgroep/ probleemhebber	LNV Directie Kennis
Contactpersoon van de doelgroep:	Ir. M. de Bode
Startdatum:	01-01-2006
Einddatum:	31-12-2006

<i>Bedragen in € x 1000</i>	<i>Beschikbaar in 2006</i>	<i>Gerealiseerd in 2006</i>	<i>Doorgeschoven naar 2007</i>
Budget doorgeschoven uit 2005			
Reguliere programmagelden	28,6	20,2	8,4
NAP-gelden			
Additionele LNV-projectgelden			
<i>Totaal LNV</i>	28,6	20,2	8,4
Overig (indien van toepassing)		nvt	nvt

<i>Kennisbehoefte doelgroep:</i>
<i>Doelstelling van het onderzoek:</i> Het project programmaleiding omvat de sturing, planning en control van het programma. De activiteiten binnen het project zijn gericht op een effectieve en efficiënte inzet van middelen en uitvoering van de projecten.
<i>Aanpak en tijdpad:</i> Het programmamanagement bestaat uit sturing, planning en control. Dit omvat de volgende activiteiten: kennismaken van informatie uit departementen (LNV, VROM, V&W), toepassing van wet- en regelgeving (WOT en ander juridisch kader), implementatie van overeenkomsten (zoals uitvoeringsovereenkomst WOT-adviesing N&M, DK sturing), deelname aan sturingsoverleg (Commissie van Toezicht WOT-M&N), opstellen strategisch plan, meerjarenprogramma, jaarplan, begroting (o.b.v. DK jaarplancyclus), voortgang en evaluatierapportage en onderhouden en toepassen kwaliteitsmanagementsysteem.
<i>Beoogde en bereikte resultaten en producten:</i> Wot werkdocumenten 15: Wot Natuur & Milieu Werkplan 2006 Omdat 2006 het eerste formele WOT-jaar van programma WOT-04-003 was, is er geen jaarrapport 2005 opgesteld. Van de afzonderlijke projecten is wel een projectjaarrapportage opgesteld, maar deze zijn niet gebundeld.

Doorwerking resultaten naar doelgroepen:

Vanuit het programmamanagement is bijgedragen aan de stroomlijning van de werkprocessen van de onder dit programma vallende projecten, en is gezorgd dat de projecten conform de eisen van het WOT statuut zijn uitgevoerd. Per project is de communicatie hierover via de contactpersoon van de doelgroep (LNV of namens LNV opererende organisatie) geregeld.

Adviezen Commissie Deskundige Mestbeleid 2006

Programma WOT-04-003

Resultaten 2006 per project

Programmathema:	Advisering Natuur en Milieu
Projecttitel:	Adviezen Commissie Deskundige Mestbeleid 2006
Projectnummer:	5232850-01
Projectleider:	Gerard Velthof
Uitvoerende instellingen	Alterra
Doelgroep/ probleemhebber	LNV Directie Kennis
Contactpersoon van de doelgroep:	Ir. M. de Bode
Startdatum:	01-01-2006
Einddatum:	31-12-2006

<i>Bedragen in € x 1000</i>	<i>Beschikbaar in 2006</i>	<i>Gerealiseerd in 2006</i>	<i>Doorgeschoven naar 2007</i>
Budget doorgeschoven uit 2005			
Reguliere programmagelden	90,0	94,6	-4,6
NAP-gelden			
Additionele LNV-projectgelden			
<i>Totaal LNV</i>	90,0	94,6	-4,6
Overig (indien van toepassing)		nvt	Nvt

Kennisbehoefte doelgroep:

Een goede wetenschappelijke onderbouwing van de normen en forfaits in de Meststoffenwet.

Doelstelling van het onderzoek:

Het in opdracht van het ministerie van LNV opstellen van adviezen over de onderbouwing van normen, forfaits en bemestingsadviezen, op basis van studies die door werkgroepen in het kader van het BO-5-programma worden uitgevoerd.

Aanpak en tijdpad:

In de uitvoering van de Meststoffenwet heeft de CDM een aantal vaste taken, dit betreft:

- Beoordeling onderbouwing van geactualiseerde bemestingsadviezen;
- Inhoudelijke beoordeling van aanvragen voor 50%-regeling bij mestverwerking;
- Milieukundige en (landbouwkundige) beoordeling van meststoffen, ten behoeve van ontheffing van het verbod op verhandelen.

Daarnaast zijn in 2006 de volgende activiteiten uitgevoerd:

- Het maken van een voorstel voor een alternatieve wijze van berekening van de bedrijfsspecifieke excretie voor melkvee;
- Het maken van een protocol voor de monitoring van het mestoverschot en de mestmarkt;
- Harmonisatie van onderzoeksmodellen, die gebruikt worden voor de monitoring en evaluatie van het mestbeleid;
- Berekening van het gasvormig verlies bij melkvee.
- Harmonisatie berekening ammoniakemissie.

- Geven van adviezen over verschillende onderwerpen (zie lijst met producten)

Beoogde en bereikte resultaten en producten:

Adviezen aan LNV:

- 14 maart 2006. Basisvrachtbenadering fosfaat in compost
- 14 februari 2006. Derogatie 2009
- 14 februari 2006. Procedure ontheffing meststoffenwet 1947
- 17 februari 2006. Actualisatie bemestingsadviezen zomergerst, zaai-ui en wintertarwe
- 23 februari 2006. Technieken voor mestverwerking en –verbranding in de Regeling Ontheffing Productierechten Meststoffenwet (POR)
- 24 februari Handreiking bedrijfsspecifieke stikstofexcretie melkvee
- 3 maart 2006. Actualisatie bemestingsadvies zaai-ui
- 31 maart 2006. Actualisatie bemestingsadvies vruchtbomen
- 11 april 2006. Actualisatie bemestingsadviezen zomergerst en wintertarwe
- 15 mei 2006. Inzet modellen evaluatiestudies Meststoffenwet 2007
- 6 juli 2006. Regeling Ontheffing Productierechten Meststoffenwet
- 4 december 2006. Bodemvruchtbaarheid Duin- en Bollenstreek
- 8 december 2006. Berekening stikstofexcretie met NMV-formule
- 20 december 2006. Invulling referentie monitor derogatie
- Gehele jaar. Ongeveer 80 beoordelingen over aanvragen, gegeven aanvullende informatie en bezwaren in het kader van Regeling Ontheffing Productierechten Meststoffenwet (Niet op website gepubliceerd)
- Gehele jaar. Adviezen meststoffenbesluit 1997;
  - 24 beoordelingen van aanvragen
  - 7 pré-adviezen aan Commissie Meststofbesluit
  - 11 beoordelingen van producten voor mogelijke plaatsing op de zogenoemde positieve lijst van toegelaten co-vergiftingsmaterialen
  - advies over de landbouwkundige waarde en milieukundige gevolgen van toepassing van het digestaat van mono-vergisting van snijmais

Rapporten van studies die onder verantwoordelijkheid van de CDM zijn uitgevoerd:

- Velthof G.L. & J.J.M. van Grinsven (2006) Inzet van modellen voor evaluatie van de meststoffenwet. Advies van de CDM-werkgroep Harmonisatie modellen, WOt Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu, Wageningen werkdocument 29, 82 p.
- Luesink H.H., M.J.C. de Bode, P.W.G. Groot Koerkamp, H. Klinker, H.A.C. Verkerk en O. Oenema (2006) Protocol voor monitoring landelijke mestmarkt onder een stelsel van gebruiksnormen, WOt Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu, Wageningen werkdocument 37, 52 p.
- Berge, ten H.F.M. A.M. van Dam, B.H. Janssen en G.L. Velthof (2007) Mestbeleid en bodemvruchtbaarheid in de Duin- en Bollenstreek. WOt Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu, Wageningen werkdocument 47.

Reviews door de CDM

- Projectplan BO-05-002-06. Feitelijke fosfaatonttrekking op praktijkpercelen.
- Model en rapport. Van Schröder, J.J., W. van Dijk, J.C. van Middelkoop, K.B. Zwart & J.F.M. Huijsmans. NWC-hulp: een geautomatiseerde berekeningswijze voor de stikstofwerking van organische meststoffen
- Concept Offerte Evaluatie Mestbeleid 2007. Onderdeel C: Ex ante EMW 2007.
- Concept Offerte Evaluatie Mestbeleid 2007. Onderdeel A: Ex post milieukwaliteit.

Overig

- Velthof G.L., Conclusies Themamiddag Monitoring Mestmarkt, Ede, 29 maart 2006
- Velthof G.L., Scientific Committee of the Fertilizer Act (CDM). Presentatie voor Roemeense afvaardiging van ministeries en bedrijfsleven over implementatie van beleid rond meststoffen in Roemenië.
- Velthof G.L. (2006) Commissie van Deskundigen Meststoffenwet. Informatieblad Mineralen en Milieukwaliteit BO-05-infoblad-05.

Doorwerking resultaten naar doelgroepen:

De adviezen zijn gebruikt door LNV in mestbeleid en bij aanpassingen Meststoffenwet. In verschillende brieven van minister Veerman aan de Tweede Kamer is verwezen naar het werk van de Commissie van Deskundigen Meststoffenwet.

20 april 2006 Stand van zaken uitvoering mestbeleid. Kenmerk DL. 2006/884

20 juli 2006. Mestbeleid. DL. 2006/1738. Kenmerk DL. 2006/884

24 oktober 2006. Beantwoording vragen en openstaande toezeggingen mestbeleid. DL2006/2608. Kenmerk DL. 2006/884

1 december 2006. Beantwoording kamervragen toetsingskader Uitvoeringsregeling Meststoffenwet TRCJZ/2006/3703. Kenmerk DL. 2006/884

Antarctica

Programma WOT-04-003

Resultaten 2006 per project

Programmathema:	Advisering Natuur en milieu
Projecttitel:	Antarctica
Projectnummer:	439.61002.01
Projectleider:	Jan Andries van Franeker
Uitvoerende instellingen	Wageningen IMARES
Doelgroep/ probleemhebber	LNV Directie Natuur
Contactpersoon van de doelgroep:	Mw. drs. G. Nader
Startdatum:	01-01-2006
Einddatum:	31-12-2006

Bedragen in € x 1000	Beschikbaar in 2006	Gerealiseerd in 2006	Doorgeschoven naar 2007
Budget doorgeschoven uit 2005			
Reguliere programmagelden	170,0	170,0	0
NAP-gelden			
Additionele LNV-projectgelden			
<i>Totaal LNV</i>	170,0	170,0	0
Overig (indien van toepassing)		nvt	Nvt

Kennisbehoefte doelgroep:

Kennisvraag:

Ecologische kennis die van belang is voor internationaal natuurbeheer en bescherming in Antarctica (visserijbeheer; zonerings- en beschermd gebieden; bescherming soorten & biodiversiteit; klimaatsproblematiek)

Onderzoeksvraag:

Welke betekenis heeft zeeijs voor de omvang van bestanden en diversiteit van Antarctische diersoorten?

Doelstelling van het onderzoek:

Als stemgerechtigd lid bij het Antarctisch Verdrag heeft de Nederlandse overheid sinds 1991 de verplichting om te investeren in onderzoek in het zuidpoolgebied. Diverse ministeries hebben daartoe de krachten gebundeld in het Nederlands AntArctisch Programma (NAAP). Het Ministerie van LNV heeft Wageningen IMARES onder de WOT-N&M opdracht gegeven om onderzoek te verrichten dat het stemrecht en de standpuntbepaling van Nederland in het verdragssysteem ondersteunt.

Aanpak en tijdspad: (in cursief: de elementen uit het werkplan 2006)

Projectvoorstellen International Polar Year (IPY-NL) jan'06: Een uitgebreid voorstel voor Arctisch-Antarctisch voedselketen onderzoek is ingediend bij NWO, doch helaas niet gehonoreerd
Veldwerk project dieet stormvogels Signy Island (voorjaar 06): Dit samenwerkingsproject met de British Antarctic Survey en VU Amsterdam is succesvol afgerond; studieverslag is gepubliceerd.
Projectvoorstel NAAP mei'06: De call van ALW-NWO voor het Nederlands AntArctisch Programma (NAAP) is vertraagd tot januari 2007. Voorbereidingen voor een nieuw voorstel los van IPY zijn in het

laatste kwartaal 2006 uitgevoerd.

LAKRIS Expeditie (Polarstern ANT-22-6; Lazarev Sea) jun-aug'06; IMARES heeft met een team van 5 personen deelgenomen aan de winter expeditie van LAKRIS (Lazarev Sea Krill Study) , met uitstekende onderzoeks resultaten. Analyses van monsters en gegevens is met extra steun uit KB ter hand genomen en o.a. gebruikt bij de nieuwe NAAP voorstellen.

Vorbereiding IPY SPACE expeditie 2008: Vervallen vanwege ontbreken IPY financiering, en vervangen door voorbereidingen voor nieuw NAAP voorstel, in eerste instantie gericht op deelname aan Polarstern expeditie ANT-26-2 in 2007/08

Begeleiding promovendi en studenten: Begeleid zijn: H. Flores, J. Creuwels, en R. Fijn

Publicaties en website: Zie onder.

SCAR vertegenwoordiging; Geen meetings; alleen email correspondenties en voorbereiding artikel.

Internationale contacten voor samenwerking en logistieke ondersteuning Op IPY gerichte planning en samenwerking met het Duitse programma moest worden herzien; In het kader van de nieuwe NAAP planning is veel geïnvesteerd in een mogelijke Nederlands-Duits-Australische samenwerking.

Beoogde en bereikte resultaten en producten:

PUBLICATIES

Fijn, R.C. 2006. Diet of the Cape Petrel *Daption capense* and the Snow Petrel *Pagodroma nivea* at Signy, South Orkney Islands, Antarctica. MSc Thesis (ECTS 36) 1208837. Free University Amsterdam. 68pp.

Van de Putte, A., Flores, H., Volckaert, F. & Van Franeker, J.A. 2006. Energy content of Antarctic mesopelagic fishes: implications for the marine food web. *Polar Biology* 29: 1045-1051.

Van Franeker, J.A. 2007. Antarctic Petrel. pp 75-77 in: Riffenburgh, B. (Ed.) *Encyclopedia of the Antarctic*. Routledge, New York (pp 1146).

Van Franeker, J.A. 2007. Seabirds at sea. pp 870-874 in: Riffenburgh, B. (Ed.) *Encyclopedia of the Antarctic*. Routledge, New York (pp 1146).

Flores, H., Haas, C., Van Franeker, J.A. & Meesters, E. in press. Density of pack-ice seals and penguins in the western Weddell Sea in relation to physical features. *Deep-Sea Research II* (in press).

Flores, H., Van Franeker, J.A., Fijn, R., Meijboom, A. & Van Dorssen, M. (*in press*). Fresh from the fridge: top predators' food sources under the pack ice. *Berichte zur Polarforschung* (2007).

Van Franeker, J.A., Fijn, R., Flores, H., Meijboom, A. & Van Dorssen, M. (*in press*) Marine birds and mammals wintering in the Lazarev Sea: further evidence of a major role of sea ice in structuring the Antarctic foodweb (Polarstern ANT-XXIII-6, LAKRIS winter expedition). *Berichte zur Polarforschung* (2007).

Creuwels, J.C.S., Van Franeker, J.A., Doust, S.J., Beinssen, A., Harding, B. & Hentschel, O. (*submitted*) Breeding strategy of Antarctic Petrels and Southern Fulmars in the high Antarctic and implications for reproductive success. submitted *IBIS* nov 2006.

Creuwels, J.C.S., Poncet, S., Hodum, P.J. & Van Franeker, J.A. (*submitted*) Distribution and abundance of the Southern Fulmar *Fulmarus glacialisoides*. Submitted *Polar Biology*: sep'06.

(niet vermeld: diverse posterpresentaties & voordrachten)

POPULAIR:

Wesseling, M. 2006. Zee-ijs zuidpool rijk aan algen. *Grasduinen* Juni 2006: 30-33.

INTERNET:

kennis-online: <http://www.kennisonline.wur.nl/WOT/WOT-04/003/439.61002.01.htm>

Populaire expeditie verslagen/brieven: <http://www.yhermes.texel.com/>

Doorwerking resultaten naar doelgroepen:

Het IMARES onderzoek bestendigt bij verdragspartners dat Nederland serieuze invulling geeft aan het Antarctica Verdrag met op beheer en behoud gericht wetenschappelijk onderzoek in een intensieve internationale samenwerking.

IWC

Programma WOT-04-003

Resultaten 2006 per project

Programmathema:	Advisering Natuur en Milieu
Projecttitel:	IWC
Projectnummer:	439.61009.01
Projectleider:	Peter Reijnders
Uitvoerende instellingen	IMARES
Doelgroep/ probleemhebber	LNV Directie Natuur
Contactpersoon van de doelgroep:	Ir. S. Verbunt
Startdatum:	01-01-2006
Einddatum:	31-12-2006

<i>Bedragen in € x 1000</i>	<i>Beschikbaar in 2006</i>	<i>Gerealiseerd in 2006</i>	<i>Doorgeschoven naar 2007</i>
Budget doorgeschoven uit 2005			
Reguliere programmagelden	45,0	45,0	0
NAP-gelden			
Additionele LNV-projectgelden			
<i>Totaal LNV</i>	45,0	45,0	0
Overig (indien van toepassing)		nvt	nvt

Kennisbehoefte doelgroep:

Wetenschappelijke ondersteuning t.b.v. internationale beheer en beleid t.a.v. walvissen

Doelstelling van het onderzoek:

Dit project levert een bijdrage aan de realisering van het geformuleerde overheidsbeleid t.a.v. beheer van walvissen. Door deelname aan het WC wordt het wetenschappelijk advies van het gehele WC aan de Commissie, mede bepaald door het Nederlandse standpunt ter zake. Door deelname aan de jaarlijkse Commissie vergaderingen als lid van de Nederlandse delegatie wordt die delegatie ondersteund in haar besluitvorming, met name is dit van belang wanneer ad hoc advies moet worden gegeven over de consequenties van ter plekke ingediende compromisvoorstellen.

Dit project heeft uiteindelijk als doel dat het door de Nederlandse overheid geformuleerde beleid t.a.v. walvisachtigen in het daartoe geëigende forum wordt ingebracht en daarmee een vinger aan de pols wordt gehouden of die beleidsopvattingen ook doorklinken in het uiteindelijke beheer.

Aanpak en tijdpad:

Voor dit project de volgende activiteiten ondernomen:

- voorbereiding en deelname aan zittingen van het Wetenschappelijk Comité (St. Kitts);
- bijeenkomsten van de Internationale Walvisvaart Commissie (de Commissioners, eveneens in St. Kitts);
- inter-sessionele activiteiten waaronder:
  - voorzitter Werkgroep Pollution2000+ ,
  - participeren in Standing Working Group on Environmental Concerns,
  - participeren in Sub-Committee Small Cetaceans,

- participeren in Sub-Committee Bycatch and other human induced mortalities
- voor zover de tijd toelaat participatie in Sub-Ctee Whale Watching, procedures and guidelines;
- ad hoc adviezen aan LNV-Directie Natuur.

Beoogde en bereikte resultaten en producten:

Reijnders, P.J.H. 2006. Netherlands Progress Report on Cetacean Research, May 2005 – May 2006, with statistical data for the calendar year 2004. SC/58/Prog Report The Netherlands, 4pp.

Reijnders, Peter, Randall Wells, Alex Aguilar, Greg Donovan, Arne Bjørge, Todd O'Hara, Teri Rowles & Ursula Siebert 2006. Final report on POLLUTION 2000+: Phase I. SC/58/E38, 23pp.

Borrell, A., A. Aguilar, S. Zeljkovic, A. Brouwer, H. T. Besselink and P.J. H. Reijnders. 2006. Post-mortem stability of blubber DLCs, PCB and tDDT in by-caught harbour porpoises (*Phocoena phocoena*). Paper SC/58/E28 presented to the IWC Scientific Committee, May 2006, St. Kitts and Nevis, West Indies.

Hall, A.J., J. Stott, M. Blanchard, T. K. Rowles, R.S. Wells, Borrell, A., Aguilar, A. and Reijnders, P.J.H. 2006. The relationship between immune measures and blubber organochlorine concentrations in bottlenose dolphins (*Tursiops truncatus*) from Sarasota Bay, Florida. Paper SC/58/E39 presented to the IWC Scientific Committee, May 2006, St. Kitts and Nevis, West Indies.

Siebert, U., Beineke, A., Koopman, H., Read, A., Reijnders, P.J.H. 2006. Note on investigations on lymphoid organs and thyroid hormone levels in serum of harbour porpoises from the Bay of Fundy. Paper SC/58/E43 presented to the IWC Scientific Committee, May 2006, St. Kitts and Nevis, West Indies.

Wilson, J.Y., E., Koopman, H., Read, A., Reijnders, P.J.H. 2006. CYP1A1 Expression in Bay of Fundy Harbour Porpoise Liver and Integument. Paper SC/58/E42 presented to the IWC Scientific Committee, May 2006, St. Kitts and Nevis, West Indies.

Wilson, Joanna., Randall Wells, Alex Aguilar, Asuncion Borrell, Peter J.H. Reijnders, Michael Moore and John J. Stegeman 2006. Cytochrome P450 1A1 (CYP1A1) Expression in Integument Biopsies from a Coastal Bottlenose Dolphin Population related to blubber □PCB concentration. Paper SC/58/E49, presented to the IWC Scientific Committee, May 2006, St. Kitts and Nevis, West Indies.

Doorwerking resultaten naar doelgroepen:

Buiten de vergaderingen van de IWC om en tijdens de vergaderingen zijn de Nederlandse Commissioner en zijn medewerkers ondersteund in zijn besluitvorming t.a.v. beheer en bescherming van walvissen op wereldschaal.

ASCOBANS 2006

Programma WOT-04-003

Resultaten 2006 per project

Programmathema:	Advisering Natuur en Milieu
Projecttitel:	ASCOBANS 2006
Projectnummer:	439.61010.01
Projectleider:	Peter Reijnders
Uitvoerende instellingen	IMARES
Doelgroep/ probleemhebber	LNV Directie Kennis
Contactpersoon van de doelgroep:	Ir. S. Verbunt
Startdatum:	01-01-2006
Einddatum:	31-12-2006

<i>Bedragen in € x 1000</i>	<i>Beschikbaar in 2006</i>	<i>Gerealiseerd in 2006</i>	<i>Doorgeschoven naar 2007</i>
Budget doorgeschoven uit 2005			
Reguliere programmagelden	45,0	45,0	0
NAP-gelden			
Additionele LNV-projectgelden			
<i>Totaal LNV</i>	45,0	45,0	0
Overig (indien van toepassing)		nvt	nvt

Kennisbehoefte doelgroep:

Wetenschappelijke ondersteuning t.b.v. Nederlandse inbreng in het door ASCOBANS gereguleerde beheer van kleine walvisachtigen.

Doelstelling van het onderzoek:

Dit project levert een bijdrage aan de uitvoering van het Nederlandse beleid t.a.v. het beheer van kleine walvisachtigen in het Agreement gebied en speciaal de verplichtingen die Nederland heeft in zijn eigen kustwateren, incl. het NCP. Door actieve deelname in het Advisory Committee (AC) worden de Nederlandse opvattingen over de bescherming en het beheer van kleine walvisachtigen en onderzoeksactiviteiten daartoe vanuit Nederland, in internationale fora naar voren gebracht en bepalen daarmee mede het succes van ASCOBANS. v.w.b. de gestelde doelen. Alterra, i.c. prof. dr.ir. P.J.H. Reijnders, is op verzoek van LNV-Directie Natuur, lid van het AC en daarnaast wetenschappelijk adviseur van de Nederlandse delegatie op de MOP. Op ad hoc basis wordt tussentijds advies uitgebracht aan LNV. Door dit project wordt het voorgenomen (inter)nationale beleid t.a.v. de bescherming en beheer van kleine walvisachtigen uitgevoerd en door terugkoppeling van de resultaten bereikt in de MOP en het AC, kan de Nederlandse.

Aanpak en tijdpad:

Voor dit project de volgende activiteiten ondernomen:

- Voorbereiding zittingen en deelname Wetenschappelijk Adviescomité
- Voorbereiding zittingen en deelname aan Meeting of Parties (MOP) in 2006 in Egmond

- Werkzaamheden als vice-voorzitter Wetenschappelijk Adviescomité (implementatie 3-jarig werkplan 2003-2006)
- Voorbereiding zittingen en deelname begeleidingsgroep ASCOBANS' project North Sea Harbour Porpoise Recovery Plan"
- Deelname als representant van ASCOBANS in zittingen van ASCOBANS Scientific Advisory Committee
- Voorzitten Stuurgroep "Recovery Plan for the Harbour Porpoise in the North Sea"
- ad hoc adviezen aan LNV-Directie Natuur.

Beoogde en bereikte resultaten en producten:

- Report of the 13th Meeting of the Advisory Committee to ASCOBANS, held in Tampere, Finland, 24-27 April 2006 (www.ascobans.org)
- Conservation Plan for Harbour Porpoises (*Phocoena phocoena* L.) in the North Sea (nog niet door review procedure heen)
- Expert Paper to ASCOBANS Conservation Plan for Harbour Porpoises (*Phocoena phocoena* L.) in the North Sea (www.ascobans.org)

Doorwerking resultaten naar doelgroepen:

Nederlandse inbreng in de wetenschappelijke en bestuurlijke besluitvorming op de 5^e Meeting of Parties

Trilaterale Waddenzee Overeenkomst

Programma WOT-04-003

Resultaten 2006 per project

Programmathema:	Advisering Natuur en Milieu
Projecttitel:	Trilaterale Waddenzee Overeenkomst
Projectnummer:	439.61011.01
Projectleider:	Peter Reijnders
Uitvoerende instellingen	IMARES
Doelgroep/ probleemhebber	LNV Directie Natuur
Contactpersoon van de doelgroep:	Ir. S. Verbunt
Startdatum:	01-01-2006
Einddatum:	31-12-2006

<i>Bedragen in € x 1000</i>	<i>Beschikbaar in 2006</i>	<i>Gerealiseerd in 2006</i>	<i>Doorgeschoven naar 2007</i>
Budget doorgeschoven uit 2005			
Reguliere programmagelden	46,0	46,0	0
NAP-gelden			
Additionele LNV-projectgelden			
<i>Totaal LNV</i>	46,0	46,0	0
Overig (indien van toepassing)		nvt	nvt

Kennisbehoefte doelgroep:

Wetenschappelijke beleidsondersteuning t.b.v. de Nederlandse inbreng in het trilaterale beheer van zeehonden in de Internationale Waddenzee.

Doelstelling van het onderzoek:

De doelstelling van dit project is om bij te dragen aan de realisering van het door de Nederlandse overheid geformuleerde beleid ten aanzien van het beheer van zeehonden en bruinvissen in de Waddenzee. Die bijdrage wordt geconcretiseerd door deel te nemen aan de activiteiten en zittingen van de Trilateral Seal Expert Group (TSEG), die in samenwerking met het Common Wadden Sea Secretariat (CWSS) worden georganiseerd en uitgevoerd. De neven doelstelling van dit project is tweeledig: a) ondersteuning en advisering van LNV- Directie Regionale Zaken Zuid inzake beheer van zeehonden in het Deltagebied en b) ondersteuning en advisering van de Nederlandse overheid, i.c. LNV-Directie Natuur t.b.v. hun positie inzake internationale beheerskwesties betreffende zeehonden, specifiek aan bedreigde soorten.

Aanpak en tijdpad:

Op instructie van de Trilateral Working Group (TWG = trilaterale werkgroep van verantwoordelijke (senior) beleidsambtenaren) worden de volgende werkzaamheden uitgevoerd:

- 1) het uitwerken van de "Research activities" genoemd in het 5-jaren Management Plan for Seals in the Wadden Sea (SMP), tot complete onderzoeksvoorstellen,
- 2) het bundelen van de nationale monitor resultaten van zeehonden en trendanalyses plus parameterberekeningen voor de gehele Waddenzee zeehondenpopulaties uit te voeren,
- 3) de voorgenomen andere activiteiten in het SMP uit te werken tot een concreet werkplan en de implementatie ervan te bevorderen c.q. op gang te brengen in overleg met het Common Wadden Sea

Secretariat (CWSS),

- 4) deelnemen aan de zittingen van de TSEG om de voortgang van de SMP implementatie te evalueren,
- 5) rapportage via het CWSS aan de verantwoordelijke beleidsambtenaren uit de Waddenzeelanden,
- 6) via het CWSS te rapporteren aan de TWG,
- 7) evalueren van het afgelopen SMP en ontwerpen van het nieuwe SMP en dit voorleggen aan de TWG,

- 8) ad-hoc beknopte advisering aan LNV-Directie Regionale Zaken Noord.

Beoogde en bereikte resultaten en producten:

Reijnders, Peter J.H., Sophie M.J.M. Brasseur, Kai F.Abt, Ursula Siebert, Michael Stede & Svend Tougaard 2006. Aerial surveys of harbour and grey seals in the Wadden Sea in 2006. Wadden Sea Newsletter 32: 9-11. (ook op www.waddensea-secretariat.org)

Trilateral Seal Expert Group (Reijnders, Peter J.H., Sophie M.J.M. Brasseur, Kai F.Abt, Ursula Siebert, Michael Stede & Svend Tougaard), Evaluation of the Conservation and Management Plan for the Wadden Sea Seal Population 2002 – 2006. (nog in bespreking bij overheden Denemarken, Duitsland, Nederland en daarom nog niet openbaar)

Trilateral Seal Expert Group (Reijnders, Peter J.H., Sophie M.J.M. Brasseur, Kai F.Abt, Ursula Siebert, Michael Stede & Svend Tougaard) Conservation and Management Plan for the Wadden Sea Seal Population from 2007-2010. (nog in bespreking bij overheden Denemarken, Duitsland, Nederland en daarom nog niet openbaar)

Doorwerking resultaten naar doelgroepen:

Mede door de inzet in dit project zijn het Nederlandse aandeel en bijdrage in het trilaterale beheer van zeehonden in de internationale Waddenzee gerealiseerd.

KennisOnline

Programma WOT-04
Resultaten 2006 per project

Programmathema:	Alle WOT-04 programma's
Projecttitel:	Kennis Online (website, nieuwsbrief/ e-newsletter, infrastructuur Helpdesk
Projectnummer:	n.v.t.
Projectleider:	Frank Bakema, Bestuurscentrum
	<p>1. Uitvoerende instellingen: Coördinatie en content-manager: Sieka Hogendorf(Wageningen UR Communication Services)</p> <p>Redactie nieuwsbrief/ e- newsletter: BO-clusterleiders, Gert van Manen (bladmanager), Frank Bakema (BC Wageningen UR).</p> <p>Productie nieuwsbrief/e-newsletter; uitgeverij Cereales, Wageningen</p> <p>Techische realisatie website: ICT-afdeling Facilitair Bedrijf Wageningen UR</p>
	Elk BO-WOT-KB cluster heeft één of meerdere contactpersonen
Uitvoerende instellingen:	
Doelgroep / probleemhebber:	Beleidsmedewerkers LNV, beleidsmedewerkers overige ministeries, beleidsmedewerkers provinciale overheden, medewerkers NGO's en brancheorganisaties sectoren (productschappen, LTO etc), bedrijfsleven, (groene) onderwijsinstellingen.
Contactpersoon van de doelgroep:	Dr.ir. Tibbe Breimer, drs. Martine Ruijters, ir. Peter Keet (LNV-DK)
Startdatum:	01-01-2004
Einddatum:	Onbepaalde tijd

Bedragen in € x 1000	Beschikbaar in 2006	Gerealiseerd in 2006	Doorgeschoven naar 2007
Budget doorgeschoven uit 2005			
Reguliere programmagelden	18,4	18,4	
NAP-gelden			
Additionele LNV-projectgelden			
<i>Totaal LNV</i>	18,4	18,4	0
Overig (indien van toepassing)		nvt	nvt

<p>Kennisbehoefte doelgroep:</p> <p>Binnen het beleidsondersteunende onderzoek van Wageningen UR voor LNV speelt communicatie een belangrijke rol. Bij communicatie gaat het om 3 processen: Zenden, Consulteren en Interactie. Binnen het project Kennis-Online komen al deze facetten aan bod:</p> <p>a. Zenden: via de website met programma- en projectinformatie (www.kennisonline.wur.nl), de nieuwsbrief</p>

Kennisonline en de e-newsletter worden LNV-beleidsmedewerkers geïnformeerd over de onderzoekprogramma's.

- b. Consulteren: via het helpdesk-loket op www.kennisonline.wur.nl kunnen LNV-medewerkers (ook degenen die niet direct bij het onderzoek betrokken zijn) op elk gewenst moment een vraag stellen (kleine vragen kunnen snel beantwoord worden, grote vragen vergen meer tijd).
- c. Interactie: via de website, de nieuwsbrief en/of de helpdesk kunnen LNV-medewerkers snel in contact komen met deskundigen van Wageningen UR.

Artikel 14 van de subsidievoorwaarden DLO-LNV stelt dat de resultaten van het door LNV gefinancierde onderzoek openbaar toegankelijk dienen te zijn (tenzij de minister beslist tot (voorlopige) geheimhouding). De website www.kennisonline.wur.nl is een instrument om de openbare toegankelijkheid van het onderzoek te faciliteren en onderzoeksresultaten te ontsluiten.

Doelstelling van het onderzoek:

Het doel van Kennis-online is het toegankelijk maken van kennis uit de onderzoekprogramma's van Wageningen UR voor LNV en de doelgroepen van LNV, en het stimuleren van de benutting daarvan.

Aanpak en tijdspad:

Website:

In 2006 richtten de activiteiten zich vooral op het actueel houden van de projectinformatie op de website en het doorvoeren van enkele technische verbeteringen.

In december 2006 waren de bezoekersaantallen van de website als volgt:

Aantal bezoekers website Kennisonline / week	December 2006
LNV	100
Wageningen UR	300
Overig	1000
totaal	1400

In de eerste helft van 2007 zal extra aandacht gegeven worden aan hernieuwde promotie van de website om de bekendheid te vergroten.

Magazine/nieuwsbrief:

Iedere maand vindt een redactievergadering plaats waaraan een (steeds wisselend) deel van de clusterleiders deelneemt. De coördinatie wordt uitgevoerd door de bladmanager van uitgeverij Cereales, een medewerker van Wageningen UR Communication Services en de stafafdeling Onderwijs- en Onderzoekstrategie. Toetsing van de inhoud van het blad vindt plaats door de stafafdeling Corporate Communicatie.

Het magazine kent 3 thema's. Elk thema verschijnt om de 3 maanden. In elk nummer staat vaak een specifiek beleidsonderwerp of maatschappelijk thema centraal. Het aantal (gratis) abonnees per december 2005 en 2006 bedroeg:

thema	Aantal in 2005	Aantal in 2006
Landelijk Gebied en Natuur	1460	1510
Duurzame Productie	1080	1183
Ketens, Voedsel en Diergezondheid	918	1060
totaal	3450	3753

In de eerste helft van 2007 zal extra aandacht gegeven worden aan hernieuwde promotie van het magazine om de bekendheid te vergroten.

Elektronische nieuwsbrief

De elektronische nieuwsbrief verschijnt elke 2 weken. De berichten voor de elektronische nieuwsbrief worden

beoordeeld door een redactie. Cereales redigeert zondig en verzorgt de opmaak. Wageningen UR Communication Services verzorgt de mailing naar de abonnees.

In 2006 werden 189 berichten aangeleverd vanuit de BO-clusters en WOT-programma's. Berichten werden aangeleverd vanuit de BO-clusters Mest en Mineralen (vanaf 2007 Mineralen en Milieukwaliteit), Vitaal Landelijk Gebied, Verduurzaming Productie en Transitie, Economisch Perspectievolle Agroketens, Ecologische Hoofdstructuur, Biologische Landbouw en Plantgezondheid en de WOT-programma's Natuur- en milieuplanbureau, Centrum voor Genetische bronnen Nederland en Centrum voor Visserijonderzoek.

aantal e-newsberichten in 2006 vanuit BO-cluster en WOT-programma's

MM	VLG	VPT	EPA	EHS	BL	PG	Overig e BO- cluster s	WOT- NMPB	WOT- CGN	WOT- CVO	Overige WOT- programma' s	totaal
32	30	30	26	20	18	8	2	12	7	7	0	189

Het aantal (gratis) abonnees per december 2005 en 2006 bedroeg:

abonnees	Aantal in 2005	Aantal in 2006
LNV	188	225
Wageningen UR	371	463
Overig	94	360
totaal	653	1048

In de eerste helft van 2007 zal extra aandacht gegeven worden aan hernieuwde promotie van de elektronische nieuwsbrief om de bekendheid te vergroten.

Helpdesk

De helpdesk is een loket voor beleidsmedewerkers van LNV om op een eenvoudige snelle wijze kennisvragen te kunnen stellen aan Wageningen UR. Het gaat om vragen waarvoor een relatief beperkte inzet vanuit het onderzoeksbudget nodig is en die snel kunnen worden beantwoord.

De procedure is als volgt: via de website Kennisonline kunnen LNV-medewerkers een kort aanvraagformulier invullen en versturen naar één van de BO-clusters. Er wordt automatisch een bericht van ontvangst verstuurd naar de indiener. De clusterleider besluit of, en zo ja door welke medewerker(s) van Wageningen UR de vraag kan worden beantwoord. In een aantal clusters worden vragen ook beoordeeld door het clusterbestuur en/of LNV-contactpersonen.

Indien een helpdeskvraag in behandeling wordt genomen, wordt de indiener binnen enkele dagen in contact gebracht met de desbetreffende medewerker van Wageningen UR.

De beantwoording van de helpdeskvragen wordt gefinancierd uit de "vrije ruimte". Dit is een budget binnen het onderzoekscluster dat is gereserveerd voor kennisvragen die gedurende de loop van het jaar opkomen.

Uit een in 2005 uitgevoerde evaluatie bleek dat ruim 80% van de helpdeskvragen beantwoord wordt in het kalenderjaar. Bij de overige 20% blijkt dat:

- de vraag na indiening niet meer actueel of urgent is;
- de vraag een zondanig grote omvang heeft dat ze niet vanuit het helpdeskbudget kan worden beantwoord. Meestal wordt de vraag dan opgenomen in het lopende of komende werkplan van het cluster;

- de (laat ingediende) vraag doorgeschoven wordt naar het volgende kalenderjaar.

Binnen het cluster Vitaal Landelijk Gebied wordt de klanttevredenheid onder helpdeskgebruikers gemeten. De tevredenheid is hoog: 95% van de vragenstellers geeft aan tevreden tot zeer tevreden te zijn.

Het aantal in 2006 ingediende vragen was erg vergelijkbaar met het aantal vragen in 2005.

Helpdesk vragen via Kennisonline in 2006 en 2005

indieners van kennisvragen:	# vragen in 2006	% in 2006	# vragen in 2006 per cluster					overige BO-clusters	# vragen in 2005	% in 2005
			VLG	EHS	EPA	VPT				
LNV-Regionale Zaken	63	26%	37	18	4	3	1	56	25%	
LNV-Natuur	33	14%	6	26			1	49	22%	
LNV-Platteland	38	16%	33	1		1	3	39	18%	
LNV-Landbouw	24	10%	5		3	14	2	18	8%	
LNV-Kennis	23	10%	9	9		5		17	8%	
LNV-Visserij	20	8%	1	3	5	8	3	7	3%	
LNV-Industrie & Handel	8	3%			8			7	3%	
LNV-Voedsel & Diergezondheid	2	1%	1			1		2	1%	
LNV-taskforce economie	4	2%	1	3				2	1%	
LNV-IZ	2	1%	1	1				0	0%	
Dienst Landelijk Gebied	14	6%	11	2	1			9	4%	
Raad Landelijk Gebied	1	0%	1					7	3%	
Staats Bosbeheer+bosschap	5	2%		5				3	1%	
overig (Innonet, DR, VWA etc)	1	0%	1					6	3%	
totaal	238		107	68	21	32	10	222		
% ingediend van totaal			45%	29%	9%	13%	4%			

# vragen in 2005	128	54	15	14	11
% in 2005	58%	24%	7%	6%	4%

Helpdesk vragen werden met name gesteld aan de cluster Vitaal Landelijk Gebied, Ecologische Hoofdstructuur, Economisch Perspectiefvolle Agroketens en Verduurzaming Productie en Transitie.

Verklaringen voor de variatie in het aantal vragen per directie en per cluster zijn:

- De behoefte aan (acute) kennis binnen een beleidsdirectie;
- De omvang van een beleidsdirectie c.q. het aantal beleidsmedewerkers dat zich bezig houdt met dossiers waarvoor onderzoekskennis van belang is;
- De mate waarin medewerkers van een beleidsdirectie al direct betrokken zijn bij de aansturing van het onderzoek en daardoor wellicht minder behoefte hebben aan een helpdesk;
- De mate waarin de primaire doelgroep van het onderzoek buiten de directie ligt (bijvoorbeeld wanneer vooral de sector de doelgroep is);
- De bekendheid met de helpdesk binnen de directie.

Beoogde en bereikte resultaten en producten:

- Website met actuele informatie over alle clusters, clusterthema's en projectbeschrijvingen binnen het BO, WOT en KB
- 12 magazines
- 20 e-newsletters
- 240 ontvangen helpdesk-kennisvragen waarvan circa 80% beantwoord

Doorwerking resultaten naar doelgroepen:

Bureau Ruigrok | NetPanel heeft eind 2006 een lezersonderzoek uitgevoerd onder de ontvangers van het magazine en de elektronische nieuwsbrief, exclusief abonnees binnen Wageningen UR.

De centrale onderzoeksvraag hierbij was:

Wat is de beleving en waardering van het Kennis Online magazine en de e-mail nieuwsbrief onder medewerkers van LNV en de doelgroepen van LNV?

De doelgroep is per brief (magazine abonnees) of per mail (E-news abonnees) benaderd voor het onderzoek. In totaal zijn er 1324 magazine abonnees en 500 E-news abonnees benaderd. De respons varieerde van 16% (magazine abonnees) tot 40% (E-news abonnees). In totaal hebben 295 mensen de vragenlijst ingevuld.

De conclusies van Bureau Ruigrok waren als volgt (citaat uit rapportage):

“De doelstellingen van Kennis Online worden grotendeels behaald

- Bijna alle ontvangers vindt het interessant om op de hoogte te blijven van de onderzoeken door Wageningen UR.
- Bijna drie kwart vindt dat de uitgaven positief bijdragen aan het beeld dat men heeft van het onderzoekswerk van Wageningen UR.
- Veel lezers ondernemen wel eens actie naar aanleiding van het magazine of de E-news;
  - o Drie op de tien mailt of belt wel eens de contactpersoon van Wageningen UR, de helft zoekt wel eens (soms) informatie op de Kennis Online site. Ruim één op de tien doet dit zelfs vaak of meestal tot altijd. Ruim een derde doet dit zelden of nooit.
  - o De nieuwsbrief genereert nog meer traffic naar de site; de helft van de lezers zoekt wel eens informatie op de Kennis Online site, één op de tien doet dit zelfs vaak. Ook hier geldt dat een derde nooit gebruik maakt van de mogelijkheid om meer informatie op de Kennis Online site op te zoeken.
  - o Links in de nieuwsbrief (‘Lees meer’) worden zeer goed gebruikt door lezers; een derde doet gebruikt deze soms, tweevijfde vaak en één op de tien zegt zelfs altijd bij het lezen van deze mogelijkheid gebruik te maken. Eén op de tien lezers maakt nooit gebruik van ‘Lees meer’.
  - o Tenslotte is het nog leuk te noemen dat lezers als overige actie noemen dat men een collega of iemand anders wijst op een artikel dat men gelezen heeft.

De doelstelling die het minst goed lijkt te worden behaald is de mate waarin Kennis Online het gebruik van onderzoeksresultaten door LNV stimuleert, niet iedereen is overtuigd van de praktische toepasbaarheid voor het dagelijks werk; de helft vindt de genoemde onderzoeksresultaten van toegevoegde waarde, ruim één op de tien is deze mening niet toegedaan.”

Bureau Ruigrok deed 3 aanbevelingen naar aanleiding van de bevindingen (citaat):

- o “Verhoog de bekendheid van de nieuwsbrief en de website bij de doelgroep;
- o Bied mogelijkheden voor meer informatie en inhoudelijke verdieping;
- o Verhoog de toegevoegde waarde van de informatie en wees actueel.”

In 2007 wordt onderzocht hoe invulling gegeven kan worden aan deze aanbevelingen.

Engelse samenvattingen WOT-04-003

Statutory Research Tasks for Nature and the Environment (WOT N&M)

Programme: WOT-04-003, Ecological & Environmental Consultancy

Project results in 2006

Name and No. of theme:

WOT-04-003: Ecological & Environmental Consultancy

Policy task(s) of the Dutch Ministry of Agriculture, Nature and Food Quality to which the research findings contribute:

The Ministry of Agriculture, Nature and Food Quality and the Executive Board of Wageningen University & Research Centre confirm the Statutory Research Tasks for Nature and the Environment (WOT N&M) in a series of implementation contracts. The Implementation Contract on Ecological and Environmental Consultancy (WOT Advisering N&M) (in preparation), confirms the tasks and working agreements for the 2006 – 2010 period ensuing from the statutory advisory tasks. The action programme for 2006 was drafted and implemented on the basis of the working agreement entitled *WOT-Advisering N&M*. This includes the following additional budget resources:

- * 95,000 euros from the Knowledge Base (KB) for WOT-Advisering N&M (Ecological & Environmental Consultancy) to safeguard key expertise;
- * 100,000 euros for the Fertilisers and Minerals programme for the working groups of the Committee of Experts for the Fertilisers Act;
- * Funding for advice by the Dutch Board for the Authorisation of Pesticides (CTB).

Knowledge-driven questions that relate to the policy task(s) and are to be answered by the research findings:

See the implementation contract *WOT-Advisering N&M* and the corresponding working agreements. These have been specified for 2006 as follows:

Task	Contact	Knowledge required in 2006
Advising LNV in IWC	Stefan Verbunt (LNV-DN)	Dutch contribution to IWC
Advising LNV in ASCOBANS	Stefan Verbunt (LNV-DN)	Dutch contribution to ASCOBANS
Advising LNV in TWO	Stefan Verbunt (LNV-DN)	Dutch contribution to TWO
Antarctica research	Gelare Nader (LNV-DN)	Dutch contribution to international research
Consultancy on the Use of Fertilisers Decree	De Bode (LNV-DK)	Advice on authorisation of fertilisers
Committee of Experts for the Fertilisers Act	De Bode (LNV-DK)	Advice on manure policy
Advising CTB	Werner Pol (CTB)	Advice on authorisation of pesticides
CTB instruments	Werner Pol (CTB)	Instruments for the assessment of pesticide authorisation

Proposed and achieved results or interim results for 2006:

Task	Results achieved in 2006
Advising LNV in IWC	Annual progress reports on whale research; annual reports of IWC meetings
Advising LNV in ASCOBANS	Annual reports on ASCOBANS meetings, working group and Harbour Porpoise Recovery project
Advising LNV in TWO	Monitoring results, research paper on seals (once every 5 years), Quality Status Report (Marine Mammals), advice provided on

	request
Antarctica research	Scientific publications, membership commitments for various international bodies, advisory reports
Advice on the Use of Fertilisers Decree	Advisory reports provided on request
Committee of Experts for the Fertilisers Act	Advisory reports provided on request
Advising CTB	Advisory reports provided on request
CTB instruments	Helpdesk, website, training

Consultancy on the Use of Fertilisers Decree

Abstract
<i>Project number + title</i> 5232691-01 Consultancy on the Use of Fertilisers Decree
<i>Knowledge requirements:</i> The project concerns the implementation of the 1947 Fertilisers Act; products not authorised for use as fertiliser can only be transported after exemption from prohibitory clauses in the 1947 act has been granted. The project involves assessing applications for exemption. There is no specific scientific research question.
<i>Research objective:</i> The project aims to: <ol style="list-style-type: none">
1. assess the agricultural quality, effectiveness and especially environmental impact of the agriculturally sound use of manure and organic fertilisers, mineral fertilisers, organic soil improvement agents, substrates and nutrient media, and residues and waste materials;
2. advise applicants for exemption from prohibitory clauses on how to design and implement agricultural research to test the effectiveness of the product submitted for exemption;
3. advise the Committee of Experts for the Fertilisers Act; recommendations being submitted to the fertilisers agency (Bureau Meststoffen) of the Dutch Institute of Food Safety (RIKILT);
4. advise the Dutch representative at negotiations on the harmonisation of legislation on fertiliser trade in the EU.
<i>Proposed and achieved research results and products:</i> In 2006, 23 applications were assessed, 11 of which involved additional information on applications submitted in 2005. Seven applications resulted in exemption of prohibitory clauses being granted. These concerned a calcium fertiliser containing magnesium, an ammonium sulphate solution produced by air scrubbers and an organic NPK fertiliser. The other four cases involved four products that are allowed to be fermented together with manure, which could be authorised through exemption from prohibitory clauses but could not be placed on the list of products allowed to be co-fermented. In addition, products were assessed to see if they could be placed on the list of products that can be fermented together with manure, characterised as co-fermented manure on the list of fertilisers in the 1977 Fertiliser Decree. This involved 11 applications. A joint memorandum was produced with the Knowledge Department of the Ministry of Agriculture, Nature and Food Quality (LNV-DK) on the agricultural value and environmental consequences of applying digestates from mono-fermentation. This memorandum offered recommendations to the LNV Department of Agriculture (LNV-DL). Fertiliser legislation is going to be amended. The 1947 Fertilisers Act will be abolished, while the 1986 Fertilisers Act will be expanded to include regulations on the trade in fertilisers. Preparations for this amendment were made in 2006. Recommendations on some parts of the amendments have been provided to LNV-DL.

Publication

Exemptions granted are published in the Government Gazette.

The amendment to the Appendix of the 1977 Fertilisers Decree was published in Government Gazette No. 137, page 26.

Instruments for the Dutch Board for the Authorisation of Pesticides

Abstract
<i>Project number + title</i> 5232693-01 Instruments for the Dutch Board for the Authorisation of Pesticides
<i>Knowledge requirements:</i> No specific knowledge development is required; the project uses available knowledge. What is required is quality assurance for the software used to assess authorisation applications, support for users of the software and elimination of any bugs in the software.
<i>Research objective:</i> The project aims to facilitate a smooth risk assessment process as regards leaching of pesticides into the groundwater and exposure in surface waters. This is important for permit holders (i.e. pesticide producers) and for the Dutch agriculture and horticulture sectors.
<i>Proposed and achieved research results and products:</i> 1) Beltman, W.H.J., M.M.S. Ter Horst, P.I. Adriaanse & A. de Jong, 2006. Manual of FOCUS_TOXSWA_2.2.1, Alterra Report 586. See Rapport586.pdf 2) Release of FOCUS_PEARL_3.3.3 (bug-fix release) in May 2006. Quality assurance of this version was implemented and Quality Status 'A' has been granted. See www.pearl.pesticidemodels.nl 3) Release of GeoPEARL_2.2.2 (bug-fix release) in September 2006. Quality assurance of this version was implemented and Quality Status 'A' has been applied for. See www.geopearl.pesticidemodels.nl A website (www.pesticidemodels.nl) has been implemented to make information on the various models more widely available.

Programme supervision 003, 2006

Abstract
<i>Project number + title</i> 5232694-01 Programme supervision 003, 2006
<i>Knowledge requirements:</i> .
<i>Research objective:</i> The programme supervision project involves the coordination, planning and control for the 003 programme. The activities of this project aim to achieve effective and efficient use of resources and effective and efficient implementation of the programme projects.
<i>Proposed and achieved research results and products:</i> WOT Working Document No. 15: Statutory Research tasks Unit for Nature & the Environment (WOT N&M) Plan of Action for 2006. Since 2006 was the first formal year for the WOT-04-003 programme, no annual programme report was published for 2005. Although annual reports on individual projects have been produced, these have not been compiled in one overall report.

Advising the Committee of Experts for the Fertilisers Act in 2006

Abstract
<i>Project number + title</i> 5232850-01 Advising the Committee of Experts for the Fertilisers Act in 2006
<i>Knowledge requirements:</i> Solid scientific underpinning of standards in the Fertilisers Act.
<i>Research objective:</i> The project was commissioned by the Ministry of Agriculture, Nature and Food Quality (LNV) to provide recommendations to underpin their standards, and advice on fertiliser use, on the basis of studies implemented by study groups working in the BO-5 programme.
<i>Proposed and achieved research results and products:</i> <u>Recommendations to LNV</u> <ul style="list-style-type: none">
• 14 March 2006. Basic Load approach to phosphate in compost.
• 14 February 2006. Derogation for 2009.
• 14 February 2006. Procedure for exemptions under the 1947 Fertilisers Act.
• 17 February 2006. Updating advice on fertiliser use for summer barley, seed onions and winter wheat.
• 23 February 2006. Techniques for manure processing and incineration in the regulations on exemptions for manure production rights under the Fertilisers Act (Regeling Ontheffing Productierechten Meststoffenwet (POR)).
• 24 February. Advice on farm-specific nitrogen excretion by dairy cattle.
• 03 March 2006. Updating advice on fertiliser use for seed onions.
• 31 March 2006. Updating advice on fertiliser use for fruit trees.
• 11 April 2006. Updating advice on fertiliser use for summer barley and winter wheat.
• 15 May 2006. Use of models for the 2007 evaluation studies on the Fertilisers Act.
• 6 July 2006. Regulations on exemptions for manure production rights under the Fertilisers Act (POR).
• 4 December 2006. Soil fertility in the Duin- and Bollenstreek region.
• 8 December 2006. Calculating nitrogen excretion using the NMV formula.
• 20 December 2006. Specification of reference for derogation monitor.
• Throughout the year. About 80 assessments of applications, supplementary information and objections to previous decisions under the regulations on exemptions for manure production rights under the fertilisers Act (POR). (Not published on website.)
• Throughout the year. Recommendations on the 1997 Fertiliser Decree:<ul style="list-style-type: none">
○ 24 assessments of applications.
○ 7 preliminary recommendations to the Committee of Experts for the Fertilisers Act.
○ 11 assessments of applications for products to be placed on the list of materials that are allowed to be fermented together with manure (co-fermentation).
○ Advice on agricultural value and environmental consequences of the use of digestates from mono-fermentation of fodder maize. <u>Reports on studies carried out under the auspices of the Committee of Experts for the Fertilisers Act (CDM)</u> <ul style="list-style-type: none">
• Velthof G.L. & J.J.M. van Grinsven (2006) Use of models to evaluate the Fertilisers Act. (In Dutch) Advisory report by the CDM working party on model harmonisation. Statutory Research Tasks Unit on Nature & the Environment, Wageningen. WOT Working Document No. 29, 82 pp.

- Luesink H.H., M.J.C. de Bode, P.W.G. Groot Koerkamp, H. Klinker, H.A.C. Verkerk & O. Oenema (2006) Protocol to monitor the national manure market under a system of application standards. (In Dutch) Statutory Research Tasks Unit for Nature & the Environment, Wageningen. WOT Working Document No. 37, 52 pp.
- Berge, ten H.F.M. A.M. van Dam, B.H. Janssen & G.L. Velthof (2007) Manure policy and soil fertility in the coastal dunes and bulb growing region. (In Dutch) Statutory Research Tasks Unit for Nature & the Environment, Wageningen. WOT-N&M Report 47.

Reviews by CDM

- Project Plan BO-05-002-06. Actual phosphate extraction at farmland parcels. (In Dutch)
- Model and report. Van Schröder, J.J., W. van Dijk, J.C. van Middelkoop, K.B. Zwart & J.F.M. Huijsmans. NWC-hulp: an automated calculation facility for the nitrogen effects of organic fertilisers. (In Dutch)
- Draft tender for the 2007 evaluation of the manure policy. (In Dutch) Part C: Ex ante EMW 2007.
- Draft tender for the 2007 evaluation of the manure policy. (In Dutch) Part A: Ex post environmental quality.

Other

- Velthof G.L., Conclusions from the seminar on manure market monitoring, Ede, 29 March 2006.
- Velthof G.L., Scientific Committee of the Fertilizer Act (CDM). Presentation for representatives of Rumanian ministries and industry on implementation of fertiliser policies in Rumania.
- Velthof G.L. (2006) Committee of Experts for the Fertilisers Act. Brochure on minerals and environmental quality. (In Dutch) BO-05-infoblad-05.

Antarctica

Abstract
<i>Project number + title</i> 439.61002.01 Antarctica
<i>Knowledge requirements:</i> <i>Knowledge requirement:</i> Ecological knowledge that is relevant to international habitat management and protection in Antarctica (fisheries management; zoning and protected areas; protection of species and biodiversity; climate-related problems). Research question: What is the significance of sea ice for the population sizes and diversity of Antarctic animal species?
<i>Research objective:</i> As a voting party to the Antarctic Treaty since 1991, the Dutch government is committed to investing in research in the Antarctic region. To this end, various ministries have jointly initiated the Netherlands Antarctic Programme (NAAP). In the context of WOT N&M, the Dutch Ministry of Agriculture, Nature and Food Quality has commissioned Wageningen Imares (Institute for Marine Resources & Ecosystem Studies) to do research to support the Dutch voting position and stance in the treaty system.
<i>Proposed and achieved research results and products:</i> PUBLICATIONS Fijn, R.C. 2006. Diet of the Cape Petrel <i>Daption capense</i> and the Snow Petrel <i>Pagodroma nivea</i> at Signy, South Orkney Islands, Antarctica. MSc Thesis (ECTS 36) 1208837. Free University Amsterdam. 68pp. Van de Putte, A., Flores, H., Volckaert, F. & Van Franeker, J.A. 2006. Energy content of Antarctic mesopelagic fishes: implications for the marine food web. <i>Polar Biology</i> 29: 1045-1051. Van Franeker, J.A. 2007. Antarctic Petrel. pp 75-77 in: Riffenburgh, B. (Ed.) <i>Encyclopedia of the Antarctic</i> . Routledge, New York (pp 1146). Van Franeker, J.A. 2007. Seabirds at sea. pp 870-874 in: Riffenburgh, B. (Ed.) <i>Encyclopedia of the Antarctic</i> . Routledge, New York (pp 1146). Flores, H., Haas, C., Van Franeker, J.A. & Meesters, E. Density of pack-ice seals and penguins in the western Weddell Sea in relation to physical features. <i>Deep-Sea Research II</i> . (in press) Flores, H., Van Franeker, J.A., Fijn, R., Meijboom, A. & Van Dorssen, M. Fresh from the fridge: top predators' food sources under the pack ice. <i>Berichte zur Polarforschung</i> (2007). (In press) Van Franeker, J.A., Fijn, R., Flores, H., Meijboom, A. & Van Dorssen, M. Marine birds and mammals wintering in the Lazarev Sea: further evidence of a major role of sea ice in structuring the Antarctic foodweb (Polarstern ANT-XXIII-6, LAKRIS winter expedition). <i>Berichte zur Polarforschung</i> (2007). (In press) Creuwels, J.C.S., Van Franeker, J.A., Doust, S.J., Beinssen, A., Harding, B. & Hentschel, O. Breeding strategy of Antarctic Petrels and Southern Fulmars in the high Antarctic and implications for reproductive success. (Submitted to <i>IBIS</i> Nov 2006) Creuwels, J.C.S., Poncet, S., Hodum, P.J. & Van Franeker, J.A. Distribution and abundance of the Southern Fulmar <i>Fulmarus glacialisoides</i> . (Submitted to <i>Polar Biology</i> : Sept 2006) <i>(Not listed: Various poster presentations & talks).</i> NON-SPECIALIST PUBLICATIONS:

Wesseling, M. 2006. Sea ice at South Pole rich in algae. (In Dutch) Grasduinen June 2006: 30-33.

INTERNET:

Online Knowledge site: <http://www.kennisonline.wur.nl/WOT/WOT-04/003/439.61002.01.htm>

Informal expedition reports and letters: <http://www.yhermes.texel.com/>

IWC

Abstract
<i>Project number + title</i> 439.610009.01 IWC
<i>Knowledge requirements:</i> Scientific research to support international management efforts and policy on whales.
<i>Research objective:</i> The project contributes to the implementation of the government's policy on whale management. Participating in the Scientific Committee ensures that the Dutch point of view co-determines the scientific advice provided by the WC to the Commission. Members of the project team take part in the annual Commission meetings as members of the Dutch delegation, in order to assist the delegation in its decisions. This is particularly important when ad hoc advice is required on the consequences of compromise proposals tabled during the meetings. The ultimate goal of the project is to ensure that the policy on cetaceans formulated by the Dutch government is heard in the appropriate forum and to monitor whether the various aspects of this policy are reflected in the actual management.
<i>Proposed and achieved research results and products:</i> Reijnders, P.J.H. 2006. Netherlands Progress Report on Cetacean Research, May 2005 – May 2006, with statistical data for the calendar year 2004. SC/58/Prog Report The Netherlands, 4pp. Reijnders, Peter, Randall Wells, Alex Aguilar, Greg Donovan, Arne Bjørge, Todd O'Hara, Teri Rowles & Ursula Siebert 2006. Final report on POLLUTION 2000+: Phase I. SC/58/E38, 23pp. Borrell, A., A. Aguilar, S. Zeljkovic, A. Brouwer, H. T. Besselink & P.J. H. Reijnders. 2006. Post-mortem stability of blubber DLCs, PCB and tDDT in by-caught harbour porpoises (<i>Phocoena phocoena</i>). Paper SC/58/E28 presented to the IWC Scientific Committee, May 2006, St. Kitts and Nevis, West Indies. Hall, A.J., J. Stott, M. Blanchard, T. K. Rowles, R.S. Wells, Borrell, A., Aguilar, A. & Reijnders, P.J.H. 2006. The relationship between immune measures and blubber organochlorine concentrations in bottlenose dolphins (<i>Tursiops truncatus</i>) from Sarasota Bay, Florida. Paper SC/58/E28 presented to the IWC Scientific Committee, May 2006, St. Kitts and Nevis, West Indies. Siebert, U., Beineke, A., Koopman, H., Read, A. & Reijnders, P.J.H. 2006. Note on investigations on lymphoid organs and thyroid hormone levels in serum of harbour porpoises from the Bay of Fundy. Paper SC/58/E28 presented to the IWC Scientific Committee, May 2006, St. Kitts and Nevis, West Indies. Wilson, J.Y., E., Koopman, H., Read, A., Reijnders & P.J.H. 2006. CYP1A1 Expression in Bay of Fundy Harbour Porpoise Liver and Integument. Paper SC/58/E28 presented to the IWC Scientific Committee, May 2006, St. Kitts and Nevis, West Indies. Wilson, Joanna., Randall Wells, Alex Aguilar, Asuncion Borrell, Peter J.H. Reijnders, Michael Moore & John J. Stegeman 2006. Cytochrome P450 1A1 (CYP1A1) Expression in Integument Biopsies from a Coastal Bottlenose Dolphin Population related to blubber □PCB concentration. Paper SC/58/E28 presented to the IWC Scientific Committee, May 2006, St. Kitts and Nevis, West Indies.

ASCOBANS 2006

Abstract
<i>Project number + title</i> 439.61010.01 ASCOBANS 2006
<i>Knowledge requirements:</i> Scientific support for the Dutch contributions to the management of small cetaceans regulated by ASCOBANS.
<i>Research objective:</i> The project aims to contribute to the implementation of Dutch policies on the management of small cetaceans in the area covered by the Agreement, especially the Dutch commitments relating to its own coastal waters, including the Dutch continental shelf. Active participation in the Advisory Committee ensures that Dutch views on the conservation and management of small cetaceans, and Dutch research activities in this field, are presented at international forums and contribute to the successful achievement of ASCOBANS' objectives. The Department of Nature of the Dutch Ministry of Agriculture, Nature and Food Quality has asked Professor P.J.H. Reijnders of the Alterra research institute to represent the Netherlands as a member of the Advisory Committee and to act as scientific adviser to the Dutch delegation at the MOP. In addition, incidental advice is provided to the Ministry of Agriculture, Nature and Food Quality as required. This project helps implement the intended national and international policies on the protection and management of small cetaceans. In addition, the feedback from the results achieved at the MOP and in the Advisory Committee supports the internal Dutch decision-making process on these issues and keeps it up to date.
<i>Proposed and achieved research results and products:</i> <ul style="list-style-type: none">
• Report of the 13th Meeting of the Advisory Committee to ASCOBANS, held in Tampere, Finland, 24-27 April 2006. (www.ascobans.org)
• Conservation Plan for Harbour Porpoises (<i>Phocoena phocoena</i> L.) in the North Sea. (Still in review procedure.)
• Expert Paper to ASCOBANS Conservation Plan for Harbour Porpoises (<i>Phocoena phocoena</i> L.) in the North Sea. (www.ascobans.org)
•

Trilateral Wadden Sea Agreement

Abstract
<i>Project number + title</i> 439.61011.01 Trilateral Wadden Sea Agreement
<i>Knowledge requirements:</i> Scientific policy support for the Dutch contributions to the trilateral management of seals in the international Wadden Sea.
<i>Research objective:</i> The project aims to contribute to the implementation of the Dutch government's policy on the management of seals and porpoises in the Wadden Sea. This contribution takes the form of participation in activities and meetings of the Trilateral Seal Expert Group (TSEG), which are organised and implemented together with the Common Wadden Sea Secretariat (CWSS). In addition, the project has two secondary aims: (a) assisting and advising the Department for Regional Affairs, Southern Division, of the Ministry of Agriculture, Nature and Food Quality as regards seal management in the south-western Delta region and (b) assisting and advising the Dutch government, specifically the Department of Nature of the Ministry of Agriculture, Nature and Food Quality, to support its position on international issues relating to the management of seals, especially endangered species.
<i>Proposed and achieved research results and products:</i> <ul style="list-style-type: none">
• Reijnders, Peter J.H., Sophie M.J.M. Brasseur, Kai F.Abt, Ursula Siebert, Michael Stede & Svend Tougaard 2006. Aerial surveys of harbour and grey seals in the Wadden Sea in 2006. Wadden Sea Newsletter 32: 9-11. (Also to be found on www.waddensea-secretariat.org.)
• Trilateral Seal Expert Group (Reijnders, Peter J.H., Sophie M.J.M. Brasseur, Kai F.Abt, Ursula Siebert, Michael Stede & Svend Tougaard), Evaluation of the Conservation and Management Plan for the Wadden Sea Seal Population 2002 – 2006. (Not yet published because still under review by the Danish, German and Dutch authorities.)
• Trilateral Seal Expert Group (Reijnders, Peter J.H., Sophie M.J.M. Brasseur, Kai F.Abt, Ursula Siebert, Michael Stede & Svend Tougaard), Conservation and Management Plan for the Wadden Sea Seal Population 2007 – 2010. (Not yet published because still under review by the Danish, German and Dutch authorities.)

Kennis Online ('Online Knowledge'; website, newsletter / e-newsletter, infrastructure, helpdesk)

Abstract
<i>Project number + title</i> Kennis Online ('Online Knowledge'; website, newsletter / e-newsletter, infrastructure, helpdesk)
<i>Knowledge requirements:</i> Communication and knowledge transfer are major concerns in the policy-supporting research commissioned from Wageningen University and Research Centre by the Ministry of Agriculture, Nature and Food Quality. Communication involves three main aspects: providing information, consultancy and interaction. The Kennis Online (Online Knowledge) service aims to provide all three aspects: d. Providing information: the internet site www.kennisonline.wur.nl (offering programme and project information), the Kennisonline magazine and the e-newsletters keep policy-makers at the Dutch Ministry of Agriculture, Nature and Food Quality continuously informed about the research programmes. e. Consultation: a helpdesk is provided with the website, which can be used by all policymakers at the Ministry – including those not directly involved in the research programmes – at any time to ask questions. Simple questions can be answered quickly, more complex ones will take more time. f. Interaction: the Internet site, the newsletter and the helpdesk allow policy-makers at the Ministry to easily contact researchers at Wageningen UR. Article 14 of the DLO-LNV grant conditions states that results of research funded by the Ministry have to be accessible to the public, unless the Minister decides they are to be kept temporarily or permanently secret. The www.kennisonline.wur.nl website is an instrument to facilitate public access to research and its results.
<i>Research objective:</i> The aim of the project is to provide access to the information from the research programmes Wageningen UR is carrying out for the Dutch Ministry of Agriculture, Nature and Food Quality, and to stimulate the use of this information.
<i>Proposed and achieved research results and products:</i> <ul style="list-style-type: none">
▪ A website with up-to-date information on all clusters, cluster themes and descriptions of projects being implemented at the Policy-Supporting Research (BO), Statutory Research tasks for Nature and the Environment (WOT) and Knowledge Base (KB) units.
▪ 12 issues of the magazine.
▪ 20 e-newsletters. 240 knowledge questions received by the helpdesk, about 80% of which were answered.

WOT-onderzoek

Verschenen documenten in de reeks Werkdocumenten van de Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu – vanaf mei 2005

Werkdocumenten zijn verkrijgbaar bij het secretariaat van Unit Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu, te Wageningen.

T 0317 – 47 78 44; F 0317 – 41 90 00; E info.wnm@wur.nl

De werkdocumenten zijn ook te downloaden via de WOT-website www.wotnatuurenmilieu.wur.nl

---

2005

- 1 *Eimers, J.W.* (Samenstelling). Projectverslagen 2004.
- 2 *Hinssen, P.J.W.* Strategisch Plan van de Unit Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu, 2005 – 2009.
- 3 *Sollart, K.M.* Recreatie: Kennis en datavoorziening voor MNP-producten. Discussienotitie.
- 4 *Jansen, M.J.W.* ASSA: Algorithms for Stochastic Sensitivity Analysis. Manual for version 1.0.
- 5 *Goossen, C.M. & S. de Vries.* Beschrijving recreatie-indicatoren voor de Monitoring en Evaluatie Agenda Vitaal Platteland (ME AVP)
- 6 *MolDijkstra, J.P.* Ontwikkeling en beheer van SMART2-SUMO. Ontwikkelings- en beheersplan en versiebeheerprotocol.
- 7 *Oenema, O.* How to manage changes in rural areas in desired directions?
- 8 *Dijkstra, H.* Monitoring en Evaluatie Agenda Vitaal Platteland; inventarisatie aanbod monitoringsystemen.
- 9 *Ottens, H.F.L. & H.J.A.M. Staats.* BelevingsGIS (versie2). Auditverslag.
- 10 *Straalen, F.M. van.* Lijnvormige beplanting Groene Woud. Een studie naar het verdwijnen van lanen en perceelsrandbegroeiing in de Meerij.
- 11 *Programma Commissie Natuur.* Onderbouwend Onderzoek voor de Natuurplanbureau-functie van het MNP; Thema's en onderzoeksvragen 2006.
- 12 *Velthof, G.L. (samenstelling).* Commissie van Deskundigen Meststoffenwet. Taken en werkwijze.
- 13 *Sanders, M.E. & G.W. Lammers.* Lokaliseren kansen en knelpunten van de Ecologische Hoofdstructuur – met informatie van de terreinbeheerders.
- 14 *Verdonschot, P.F.M., C.H.M. Evers, R.C. Nijboer & K. Didden.* Graadmeters aquatische natuur. Fase 1: Vergelijking van de graadmeter Natuurwaarde met de Natuurdoeltypen en KRW-maatlatten
- 15 *Hinssen, P.J.W.* Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu. Werkplan 2006
- 16 *Melman, Th.C.P., R.G. Groeneveld, R.A.M. Schrijver & H.P.J. Huiskes* Ontwikkeling economisch-ecologisch optimaliseringsmodel natuurbeheer in combinatie met agrarische bedrijfsvoering. Studie in het licht van LNV-beleidsombuiging “van verwerving naar beheer”
- 17 *Vreke, J., R.I. van Dam & F.J.P. van den Bosch.* De plaats van natuur in beleidsprocessen. Casus: Besluitvormingsproces POL-aanvulling Bedrijventerrein Zuid-Limburg
- 18 *Gerritsen, A.L., J. Kruit & W. Kuindersma.* Ontwikkelen met kwaliteit. Een verkenning van evaluatiecriteria

- 19 *Bont, C.J.A. de, M. Boekhoff, W.A. Rienks, A. Smit & A.E.G. Tonneijck.* Impact van verschillende wereldbeelden op de landbouw in Nederland. Achtergronddocument bij 'Verkenning Duurzame Landbouw'
- 20 *Niet verschenen*

2006

- 21 *Rienks, W.A., I. Terluin & P.H. Vereijken.* Towards sustainable agriculture and rural areas in Europe. An assessment of four EU regions
- 22 *Knegt, B. de, H.W.B. Bredenoord, J. Wiertz & M.E. Sanders.* Monitoringsgegevens voor het natuurbeheer anno 2005. Ecologische effectiviteit regelingen natuurbeheer: Achtergrondrapport 1
- 23 *Jaarrapportage 2005.* WOT-04-001 – Monitor- en Evaluatiesysteem Agenda Vitaal Platteland
- 24 *Jaarrapportage 2005.* WOT-04-002 – Onderbouwend Onderzoek Natuurplanbureaufunctie
- 25 *Jaarrapportage 2005.* WOT-04-385 - Milieuplanbureaufunctie
- 26 *Jaarrapportage 2005.* WOT-04-394 – Natuurplanbureaufunctie
- 27 *Jaarrapportage 2005.* WOT-04 - Kennisbasis
- 28 *Verboom, J., R. Pouwels, J. Wiertz & M. Vonk.* Strategisch Plan LARCH. Van strategische visie naar plan van aanpak
- 29 *Velthof, G.L. en J.J.M. van Grinsven (eds.)* Inzet van modellen voor evaluatie van de meststoffenwet. Advies van de CDM-werkgroep Harmonisatie modellen
- 30 *Hinssen, M.A.G., R. van Oostenbrugge & K.M. Sollart.* Draaiboek Natuurbalans. Herziene versie
- 31 *Swaay, C.A.M. van, V. Mensing & M.F. Wallis de Vries.* Hotspots dagvlinder biodiversiteit
- 32 *Goossen, C.M. & F. Langers.* Recreatie en groen in en om de stad. Achtergronddocument bij Natuurbalans 2006
- 33 *Turnhout, Chr. Van, W.-B. Loos, R.P.B. Foppen & M.J.S.M. Reijnen.* Hotspots van biodiversiteit in Nederland op basis van broedvogelgegevens
- 34 *Didderen, K en P.F.M. Verdonschot.* Graadmeter Natuurwaarde aquatisch. Typen, indicatoren en monitoring van regionale wateren
- 35 *Wamelink, G.W.W., G.J Reinds, J.P. Mol-Dijkstra, J. Kros, H.J. Wieggers.* Verbeteringen voor de Natuurplanner
- 36 *Groeneveld, R.A. & R.A.M. Schrijver.* FIONA 1.0; Technical description
- 37 *Luesink, H.H., M.J.C. de Bode, P.W.G. Groot Koerkamp, H. Klinker, H.A.C. Verkerk & O. Oenema.* Protocol voor monitoring landelijke mestmarkt onder een stelsel van gebruiksnormen
- 38 *Bakker-Verdurmen, M.R.L., J.W. Eimers, M.A.G. Hinssen-Haanen, T.J. van der Zwaag-van Hoorn.* Handboek secretariaat WOT Natuur & Milieu
- 39 *Pleijte, M. & M.A.H.J. van Bavel.* Europees en gebiedsgericht beleid: natuur tussen hamer en aambeeld? Een verkennend onderzoek naar de relatie tussen Europees en gebiedsgericht beleid
- 40 *Kramer, H., G.W. Hazeu & J. Clement.* Basiskaart Natuur 2004; vervaardiging van een landsdekkend basisbestand terrestrische natuur in Nederland
- 41 *Koomen, A.J.M., W. Nieuwenhuizen, J. Roos-Klein Lankhorst, D.J. Brus & P.F.G. Vereijken.* Monitoring landschap; gebruik van steekproeven en landsdekkende bestanden
- 42 *Selnes, T.A., M.A.H.J. van Bavel & T. van Rheenen.* Governance of biodiversity
- 43 *Vries, S. de. (2007)* Veranderende landschappen en hun beleving

- 44 *Broekmeijer, M.E.A. & F.H. Kistenkas.* Bouwen en natuur: Europese natuurwaarden op het ruimtelijk ordeningsspoor. Achtergronddocument bij Natuurbalans 2006
- 45 *Sollart, K.M. & F.J.P. van den Bosch.* De provincies aan het werk; Praktijkervaringen van provincies met natuur- en landschapsbeleid in de periode 1990-2005. Achtergronddocument bij Natuurbalans 2006
- 46 *Sollart, K.M. & R. de Niet met bijdragen van M.M.M. Overbeek.* Natuur en mens. Achtergronddocument bij de Natuurbalans 2006

2007

- 47 *Ten Berge, H.F.M., A.M. van Dam, B.H. Janssen & G.L. Velthof.* Mestbeleid en bodemvruchtbaarheid in de Duin- en Bollenstreek; Advies van de CDM-werkgroep Mestbeleid en Bodemvruchtbaarheid in de Duin- en Bollenstreek
- 48 *Kruit, J. & I.E. Salverda.* Spiegeltje, spiegeltje aan de muur, valt er iets te leren van een andere plannings-cultuur?
- 49 *Rijk, P.J., E.J. Bos & E.S. van Leeuwen.* Nieuwe activiteiten in het landelijk gebied. Een verkennende studie naar natuur en landschap als vestigingsfactor
- 50 *Ligthart, S.S.H.* Natuurbeleid met kwaliteit. Het Milieu- en Natuurplanbureau en natuurbeleidsevaluatie in de periode 1998-2006
- 51 *Kennismarkt 22 maart 2007; van onderbouwend onderzoek Wageningen UR naar producten MNP in 27 posters*
- 52 *Kuindersma, W., R.I. van Dam & J. Vreke.* Sturen op niveau. Perversies tussen nationaal natuurbeleid en besluitvorming op gebiedsniveau.
- 53 *Melman, Th.C.P. (ed).* Indicatoren voor Convention on Biodiversity 2010.
- 54 *Broekmeyer, M.E.A. & E.P.A.G. Schouwenberg & M.E. Sanders & R. Pouwels.* Synergie EHS en Natura 2000-gebieden. Wat stuurt het beheer?
- 55 *Bosch, F.J.P. van den.* Draagvlak voor het Natura 2000 gebiedenbeleid. Onder relevante betrokkenen op regionaal niveau
- 56 *Jong, J.J. & M.N. van Wijk, I.M. Bouwma.* Beheerskosten van Natura 2000 gebieden
- 57 *Pouwels, R. & M.J.S.M. Reijnen & M. van Adrichem & H. Kuipers.* Ruimtelijke Condities voor VHR-soorten
- 58 *Bouwma, I.M.* Quickscan Natura 2000 en Programma Beheer.
- 59 *Schouwenberg, E.P.A.G.* Huidige en toekomstige stikstofbelasting op Natura 2000 gebieden
- 60
- 61 *Jaarrapportage 2006.* WOT-04-001 – ME-AVP
- 62 *Jaarrapportage 2006.* WOT-04-002 – Onderbouwend Onderzoek
- 63 *Jaarrapportage 2006.* WOT-04-003 – Advisering Natuur & Milieu
- 64 *Jaarrapportage 2006.* WOT-04-385 – Milieuplanbureaufunctie
- 65 *Jaarrapportage 2006.* WOT-04-394 – Natuurplanbureaufunctie